

VINDUET

ved

ODD KVAAL PEDERSEN

Hvilket bilde makter vi å gi av kristen misjon anno 1964? Assosierer ordet misjon fremdeles misjonsprester med tropehjelm og knekorte shorts, vinkende menigheter med hvite stenkirker som bakgrunn og misjonsstasjoner i velstelt kontrast til sirkelrunde hytter og gjenstridig villniss?

Ser man gjennom buntene med gamle, gulnede fotografier i misjonens arkiver, legger man snart merke til at bildene fra «misjonsmarken» sjelden har vært glansbilder. Misjon og retusjerte bilder hører ikke sammen. Misjonæren har etter beste evne forsøkt å fortelle om forholdene som de er.

Det samme krav til redelighet gjelder i dagens situasjon. Misjonen vil fortsatt bli stilt ansikt til ansikt med primitivt hedenskap — over hele verden. Men i en tid med mektige kontinenter i oppbrudd kommer det også nye trekk inn i bildet — og i bildene. Og den som vil skildre misjonen med sitt kamera, merker snart at han står overfor en dobbel utfordring, den som kommer til uttrykk i et av vår tids mest iøynefallende paradokser:

Mens mange mennesker klager over kvalmefornemmelser ved synet av bilder som avspeiler nød og fattigdom, frykt og lidelse, flimrer bilder av bestialske ugjerninger for øynene på et stadig økende publikum som tilsynelatende ikke vil se seg mett på gruvekkende detaljskildringer i sakte kino. Gyseren er blitt folkeforlystelse i vår mette verden. Noe annet blir det — mener mange — når skrekkdramaet ikke er iscenesatt, men hentet like ut fra den virkelige verden.

Det er en selvfølge at misjonens kamera-menn ikke tillater seg å spekulere i «skrekkens fryd». Men bildene av Kristi kirke ville bli falske, dersom kameraøyet unngikk ensomme, fattige og lidende mennesker. Det var slike mennesker «som holdt seg nær til Ham» og det er dette faktum som til alle tider må inspirere misjonens diakoni. Hverken misjonærer eller misjonsvenner kan snu seg bort i vennelse når de ser bilder av menneskelig nød.

Misjonens presentasjon av sitt «stoff»

I over 120 år har misjonærer og misjonens «hjemmearbeidere» i kirker og bedehus fortalt om «hedenskapets mørke». I sine appeller til misjonens venner, har

de fortalt om møtet med fattigdom, sult, sykdom og slaveri i land som tidligere lå betryggende langt borte — men som nå er rykket oss forpliktende nær inn på livet.

Og det er på sistnevnte bakgrunn det er betimelig å spørre: Hvilket bilde makter vi å gi av kristen misjon i denne nye mellomfolkelige og mellomkirkelige situasjon? Med interesse merker man seg en undersøkelse som lederen av Misjonsforskningsinstituttet i Uppsala, dr. Tore *Furberg* har foretatt omkring svenske misjoners informasjonsvirksomhet.

Furberg slår fast at på visse hold settes misjonen inn i en større religiøs, kulturell, sosial og politisk sammenheng — først og fremst i publikasjoner utgitt av Svenska Kyrkans Mission, Svenska Missionsförbundet og Svenska Baptistsamfundet. Innenfor disse misjoner betoner man også bevisst de unge kirkenes betydning i den nåværende situasjon, og ved siden av det direkte evangeliseringsarbeidet ofrer man mye spalteplass på misjonens positive bidrag til statens utbyggningsprogram. Også Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen gir bred informasjon om syke- og skolearbeid, men ofte er det misjonærens innsats som trer i forgrunnen.

De øvrige misjoners publikasjoner legger varierende vekt på misjonærens betydning og plasing i bildet, men alle bladene innrømmer den endrede stilling misjonæren er kommet i etter de siste årenes forandringer.

Disse spredte trekk hentet fra dr. Furbergs samvittighetsfulle og nyanserte undersøkelse, gir selvfølgelig ikke noe dekkende bilde av misjonens informasjonsvirksomhet i vårt naboland. De iakttagelser han har gjort, munner imidlertid ut i noen sammenfattende sluttrefleksjoner som nok kan tale en videre adresse:

«Om informationen använder en förgången tids kategorier, ensidigt sätter missionären i centrum, låter missionens tyngdpunkt altför fast vila i hemlandet, radikalt bortser från missionskyrkornas eller församlingarnas ansvarstagande och gör missionen til en isolerad exklusivt religiös företeelse, löper den risken att alltmör förlora kontakten med verkligheten. Ett problem är, i hur hög grad understödjar-nas traditionella föreställningar och förväntningar skall få bestämma utformningen av informationen. . .»

Furberg peker også på en annen risiko for den som vil vende seg til et bredere publikum for å få støtte til virksomheten — faren for at man ensidig legger vekt på den humanitære innsats og de lett «salgbare» prosjekter. «De mest lättillgängliga och konkreta arbetsformerna kan då få en dominans, som ger en ofullständig eller falsk bild av missionens verkliga vilkor».

Dr. Furberg er klar over vanskene med å presentere hele det vidt forgrenede misjonsarbeid. I pionertiden på 1800-tallet kunne man utforme appellen om støtte forholdsvis entydig. I dag er det neppe mulig. «Det er dock önskvärt, att det sker i så stor utsträckning som möjligt, så att det blir klart för vilket slutligt ändamål de ekonomiska gåvorna och de personliga insatserna behövs, och vart missionens arbete egentligen syftar. Det är en angelägen uppgift att finna en form för en sådan information och den uppgiften kan inte lösas av varje mission för sig utan endast inom ramen för ett vidare samarbete.»

Brevkortet — og de gale ordene

I tråd med denne rapporten om misjons-informasjonen kan det være av interesse å peke på noen av de vansker man står overfor når det gjelder beretningene fra «misjonslandene». De fleste vil huske en historie som for et par år siden ble presentert i førstesideoppslag i alle verdens aviser: Den amerikanske fredskorps-piken som mistet et brevkort på gaten i en nigeriansk by og dermed satte prestisjen til amerikansk u-hjelp på spill. I brevkortet som var beregnet på slektninger eller venner hjemme i Statene, hadde hun sagt mindre pene ting om forholdene i landet. Nå var det riktignok hennes og hennes fredskorpskollegers hensikt å bidra til å hjelpe landet ut av de mindre bra forhold hun hadde skildret, men så langt kom hun ikke.

Det skjebnesvangre brevkortet som hun hadde mistet — og som tilfeldigvis ble plukket opp av en nigerianer med sans for å lage effekt på nasjonal prestisje og anti-amerikanisme — gjorde en brå slutt på hennes fredskorps-karriere og ga det ellers så populære amerikanske hjelpetiltaket en uheldig start.

Utenfor Nigeria lurte man på hvordan man kunne finne på å lage så mye ståhei for noe så lite og betydningsløst. Men samtidig ble man i vestlige u-hjelps-kretser enda mer klar over hvor varsom man måtte være, dersom man ville utrette noe i de nye landene. Men på den annen side skulle man jo også gi folk en forklaring på hvorfor man sendte mannskap og midler til land man tidligere knapt kjente eksistensen av. Og da kunne man ikke godt unngå å berette om negative trekk. . .

Men noe nyttig kom det ut av brevkort-komedien. Etter hvert ble det gjort iherdige forsøk på å få luket bort ord og uttrykk som man skjønnte måtte virke irriterende og sårende på nasjoner med en ny og sterk selvstendighetsfølelse.

Denne språklige rensesprosessen bør fortsette. Man må kunne vente at det heretter tales om kamerunesere, nigerianere eller afrikanere — ikke om innfødte eller negre. De sistnevnte ordene er for belastet, og ved å bruke dem er det store sjanser for at reaksjonen blir uriktig.

På den annen side må en afrikansk politiker eller en afrikansk nasjon — som enhver annen — venne seg til å tåle kritikk. Overdreven hensynsfullhet er vel ikke annet enn opportunisme og falskhet og en krenkelse av det likhetsprinsipp som ellers hevdes og hylles.

Misjon i gamle og nye omgivelser

Det har unektelig vært sagt før at misjonen har et annet sikte enn den statlige u-hjelp, at den i kraft av sin ordre og bestemmelse skal være noe mer enn et hjul i det store hjelpemaskineri. Men i hvilken grad har informasjonene — enn si fotografiene, lysbildene og filmene — greidd å gjøre dette klart?

For å understreke misjonens evangeliserende sikte i mer direkte form, sendte Det Norske Misjonsselskap siste høst en filmekspedisjon til Østen. Hovedvekten

ble lagt på Japan, det teknisk og kulturelt velutviklede velstandssamfunnet som har alt – unntatt evangeliet. Og om noen tid vil norske misjonsvenner bli presentert for en misjonsfilm der bildet av misjonæren med tropehjelm og myggnett som vern mot stikkende sol og moskito, ikke eksisterer. (Var det noe en Japanmisjonær måtte kunne ønske seg, så var det vel lydempere for motorlarm og vernetiltak mot sivilisasjonstress.)

Det blir spennende å se hvordan en trent filmfotograf som Olaf *Ellingsen* – tidligere kjent for sin misjonsfilm fra Kamerun – sammen med sine medhjelpere, sivilingeniør Ottar *Birkeli* og interiørarkitekt Fritjof *Sandnes*, vil velge å presentere en «misjonsmark» der dagens mennesker lever i spenningen mellom blomsterdekorasjoner og bakteriekulturer, mellom tempelkontemplasjon og transistorpress, mellom tradisjon og oppbrudd. Hvordan kan den kristne kirke make å nå fram til den moderne japaner som tror på intellekt og teknikk, samtidig som han i sin ensomhet søker guder og gudebilder skapt av et almenreligiøst behov?

Ellers mangler det ikke på bilder og beretninger fra dette motsetningenes land. «Livet i Japan kan sammenlignes med å ligge i et liflig parfymebad, hvor man på de mest uventede tidspunkter blir rystet av elektriske sjokk,» skrev Arthur *Koestler* etter en reise i robotens og blomsterpraktens land.

For noen tid siden foretok The National Public Opinion Research Institute en opinionsmåling der forsøkspersonene ble bedt om å nevne en hvilken som helst opplevelse som hadde gjort dem lykkelige: 2761 personer ble spurt, bare 11 av dem nevnte religiøse opplevelser.

Det var dette som fikk *Koestler* til å slutte: «Den religiøse følelse er mer definitivt død i Japan enn i noen annen av de store verdenssivilisasjoner, og har vært det meget lenge.» Ikke desto mindre forteller dagens rapporter at både gamle og nye religioner blomstrer og at den nyeste – og farligste – Soka Gakkai for ett år siden fikk 15 av sine tilhengere innvalgt i parlamentet. Bevegelsens mål er religiøst og politisk herredømme, og ifølge pressemeldinger har den et sterkt fascistisk preg. I en oversettelse fra tidsskriftet *Sekai* (Verden) heter det at «Soka Gakkai gir de unge en følelse av regelmessig og velordnet disiplin og en sikker tro som hverken er reaksjonær eller reformvennlig, men patriotisk».

Kristen etterkrigsmisjon i Japan hadde et underlig utgangspunkt, menneskelig sett. Etterat shintoisme og keiserkult i over sytti år hadde virket som «statsbærende myte», ble shintoismen i 1947 redusert til en religion blant mange andre. I det religiøse vakuum som oppsto, var det, som kjent, at okkupasjonsgeneralen Douglas *McArthur* søkte å stimulere kristen innsats i sin demokratiseringsstrategi. Hans rop om kristne misjonærer lød i alle fall like høyt som f. eks. pioneren *Kagawas*.

Hvorvidt dette av den jevne japaner ble oppfattet som korstogsarroganse, skal være usagt. Kanskje er generalens blanding av grunnfestet personlig fromhet og nesten upåvirkelig hard soldatmentalitet ett av kirkehistoriens mange paradokser. Man skal vel være varsom med ord som tidens fylde når begivenhetene ikke er lengre borte. Fremtidens kirkehistorikere får vurdere hvorvidt kristen tro kom

til å virke som scierherrens religion, eller om generalens inngrep og aksjon var en tilskikkelse.

Kristendommen har i dag nådd mellom 0.6 og 0.7 prosent av Japans hundre millioner innbyggere. La oss for all del unngå ordet «bare» i den forbindelse. Men ytre sett er misjon i Japan en håpløs oppgave. Hvis man da ikke velger et bedre uttrykk og sier: En av kristen verdensmisjons største utfordringer er i dag å gi evangeliet både til dem som har gått seg vill i religionenes villniss og til dem som søker å orientere seg rasjonelt i en broget tilværelse.

Misjonsbøkene — og hva som mangler

I likhet med de øvrige beretningene fra «misjonsmarken» er det naturlig at også misjonsbøkene får preg av tingenes nye tilstand. Ser man på siste års produksjon, vil man snart legge merke til at den ikke bare omfatter slikt stoff som man tradisjonelt henregner til misjonslitteraturen. Misjonsforlagene har i økende grad satset på stoff som gir økt kunnskap om politiske, kulturelle og religiøse forhold i Afrika og Asia. Man kunne nevne i fleng: Hendige studie bøker, biografier over statsmenn, reisebøker og populære fremstillinger av ikke-kristne religioner. . . Sammen med de mer «gammeldagse» misjonsbøkene er det å håpe at denne nye litteraturen vil være med å gi oss inspirasjon til misjonskjærlighet, sikte for bønn og hjelpetrang og nytt perspektiv i vårt misjonssyn.

Men det er noe man savner på norske boklister, nemlig en aktuell presentasjon av moderne misjonsproblematikk. Hvordan man enn stiller seg til f. eks. den ekumeniske bevegelse, trenger vi god og i beste forstand populær informasjon om det verdensfelleskap vi står i. Men slikt stoff leter man forgjeves etter i boklister fra norske kristne forlag siste høst. Helt annerledes er det i våre naboland der dette stoffet får bred plass.

Til forklaring kan man kanskje si at de fleste av de aktuelle forlag — bortsett fra Land og Kirke (som de siste årene har gitt oss del i mye ny kirke- og misjonstenkning) — er organisasjonsforlag, hvis bøker ofte blir oppfattet som uttrykk for organisasjonens oppfatninger. Såvidt vites står man f. eks. i Sverige langt friere.

Kirken og omveltningene

I tilknytning til hva som tidligere er skrevet i denne artikkel om forholdet misjon—u-hjelp, kan det være på sin plass å registrere noen trekk ved den nye mentalitet som kommer til uttrykk overfor den verden som «har ikke». U-land og u-hjelp er ord som tross sin rent språklige ufullkommenhet, er blitt endel av norsk dagligtale. Landsorganisasjonen i Norge har for lengst formet slagordet «Solidaritet med verdens fattige folk». Et fredskorps etablerte seg i julehelgen i Uganda, og den nye samkjensle med de teknisk tilbakeleggende land i Asia og Afrika er til og med markert med en ekstra kvart-prosent på skattesedlene.

Om sistnevnte fremgangsmåte er vellykket, kan selvfølgelig diskuteres, men den viser at den norske regjering — i likhet med ansvarsbevisste regjeringer i vest — gjerne vil vise sin vilje til å betrakte bidragene til den gigantiske oppgaven som moderne utviklingshjelp er, på linje med våre egne sosiale og kulturelle utgifter.

I denne situasjon er det livsnødvendig for misjonen å gi en presentasjon av seg selv som både er konkret og korrekt. Selvfølgelig må misjonens folk ha lov til å si takk for de roser som nå blir dem til del på grunn av tidligere generasjoners ullastrømper til Afrika, selvfølgelig kan man glede seg over den verdensomspennende solidaritet som den moderne utviklingshjelp er et uttrykk for og selvfølgelig skal man være villige til å stille misjonens erfaringer til disposisjon for eksperter og fredskorpsdeltagere.

Men nettopp i den situasjon vi nå står midt oppi, vil det være skjebnesvangert om misjonen ikke tydelig nok får artikulert sin egenart — og sitt egentlige mål.

Utvisomt kan norske misjonærer gi gode råd om utviklingslandenes beskaffenhet og folkets mentalitet. De har virket i jungel og bush, de kjenner krål og storby. . . Og det mangler så visst ikke nye trekk i bildene fra «misjonsmarken»: Misjonæren som leter seg fram til forkomne narkomane i Hong Kong, eller som møter flyktningefamilien som kom gjennom bambusteppet i går, misjonspresten på vei til menigheten i storbyens slum, skolemisjonæren med elevflokket som aldri har vært så stor, ja, somme tider blir såmen misjonsstasjonen traktorstasjon med!

Men kirkens egentlige oppgave er å forkynne Guds ord. Evangeliet skal — med ord og diakoni — forkynnes til jordens ende. Det er ikke misjonsselskapenes arbeidsprogram, men den Allmektiges plan — opprinnelig meddelt elleve enkle fiskere og håndverkere. I lydighet mot ordren og i tillit til løftene gikk de ut i en verden som for dem må ha fortont seg like oversiktlig som vår.

Og nettopp i den voldsomme omveltning som vil finne sted, ute i det fremmede og i vår egen forestillingsverden, gjelder det at kirken makter å gjøre Guds plan med verden anskuelig for vår tids mennesker. Det må gjøres klart for alle at misjon er noe langt mer enn utviklingshjelp, men også at misjonen — i den grad den tjener de samme formål som utviklingshjelpen — kjenner sin klare begrensning. Med andre ord må misjonen være til det ytterste pretensios i sin forkynnelse av sitt oppdrag og sin egenart, men uhyre beskjeden når det gjelder omtalen av de tiltak den kan sette i verk og videreføre. Kristus er verdens herre, men misjonærene skal ikke bestyre all verdens institusjoner. Misjonens stikkord er et imperativ: Gå!